

Nye bevaringsstrategier i velfærdsbyen

Halvdelen af den samlede bygningsmasse i Danmark er opført mellem 1945 og 1975. Det er byområder, der nu har gennemlevet en generation eller tre, og som eftertrykkeligt har sat sit mærke i dansk kulturhistorie. Byplan Nyt har talt med post.doc ved Københavns Universitet, Svava Riesto, om kulturbevaring og udviklingspotentitaler i velfærdssamfundets by.

Af Eva Bjerring

Da naturfredningsloven blev vedtaget i 1917 skarpt efterfulgt af den første lov om bygningsfredning, havde man givetvis ikke forestillet sig et dansk landskab præget af kransporsbyggeri i en skala, der langt overstiger menneskelig fornuft. Ej heller, at stærke bevaringsværdige kulturværdier ville indlejre sig i de åbne udearealer, stisystemerne og den kollektive affaldssortering.

Velfærdsbyens usynlige kulturværdier

Velfærdssamfundets drøm om det gode liv for alle blev i tiden mellem 1945 og 1975 rullet så effektivt ud, at perioden har sat større spor på Danmarkskortet end nogen anden. Danskerne skulle bo godt uanset indkomst og have nem adgang til fælles goder. Offentlig transport, bibliotek, svømmehal og grønne parker blev en selvfølge. Det skulle være nemt at komme på arbejde, fristende at danne stærke fællesskaber, der skulle være grønt at se på og trygt at sende børnene på gaden langt fra biltrafik og industri.

»Velfærdsbyen er for mange af os en del af de personlige erindringer og fælles erfaringer. Den er en væsentlig del af vores samfunds historie og fysiske omgivelser. Men tager man de klassiske bevaringsbriller på og leder efter bevaringsværdier i velfærdsbyen, får vi ikke øje på meget af det. Bril-

lerne må justeres,« siger Svava Riesto ph.d. i landskabsarkitektur og planlægning ved Københavns Universitet.

» I mange tilfælde er det ikke selve bygningsmaterialerne, men byen eller bydelens rumlige struktur og det liv og fællesskab, som udspiller sig i de fælles landskaber, der betyder mest.

Svava Riesto,
Post.doc, KU.

Det er en bygningsmasse, der ikke falder ind under de traditionelle bevaringskriterier. Det er ikke fremragende arkitektoniske enkeltværker. Her findes ingen autentiske materialer, mange af byerne er hurtigt opført i uhyre stor skala. Det er repetition og standardisering.

Dertil kommer, at det måske slet ikke er bygningerne i sig selv, men alt det imellem, der er værd at bevare for

eftertiden. Svava Riesto fortæller:

»I mange tilfælde er det ikke bygningsmaterialerne, men byen eller bydelens rumlige struktur og det liv og fællesskab, som udspiller sig i landskaberne, der har størst værdi for de lokale. Den måde, byområderne er anlagt på, har været et helt afgørende element i velfærdens arkitektur og planlægning, og vi bør være meget omhyggelige med, hvordan vi videregiver disse rumlige strukturer og landskaber til eftertiden. Men, det kræver et nyt blik på frednings- og bevaringsværdier, som kan indfange kvaliteter i uderummene.«

Når bevaring og planlægning smelter sammen

Over hele Europa rykker efterkrigstidens velfærdsarkitektur ind i bevaringsdiskussionerne. I Danmark ses det blandt andet i fredningen, der ellers traditionelt interesserer sig for bygninger, der er ældre end 50 år.

»Vi er i dag i fuld gang med at forandre efterkrigstidens byområder i takt med, at nye beboere er kommet til, vores familiemønstre forandrer sig og nye udfordringer melder sig: Klimaforandringer og byernes konkurrence om at tiltrække gode skattebetalere og erhverv. Flere af tidens store planlagte byområder gennemgår i dag renovering, energifornyelse, byfornyelse og klimasikring, ja, det er blevet sådan, at

Landskabsrum i Albertslund syd. Foto: Svava Riesto

store dele af byplanlægningen i dag handler om at omdanne velfærdsbyen,« fortæller Svava Riesto.

Det giver helt nye perspektiver og udfordringer. Svava Riesto peger på spørgsmål som eksempelvis: Hvad skal forandres, hvad skal styrkes, og hvad skal videre-gives som del af disse forandringsprocesser?

Byomdannelse handler netop om at finde ud af, hvordan man udvikler et eksisterende byområde og samtidig får aktiveret de kvaliteter, et sted allerede har. Hun illustrerer det med Halsnæs Kommune:

»Politikere og embedsmænd har her været dygtige til at skabe en strategi, der tager afsæt i den eksisterende industrielle kultur. Frederiksværk har stadig et stålværk i drift, og man kalder sig nu »Stålets by.« Det er med til at styrke byens særpræg og øge stoltheden - man kommer fra et sted med en flot og levende industrihistorie, der fortælles gennem bygninger, byens struktur, kanalsystemer og beplantning.«

Kan man bevare noget, man ikke kan se?

I takt med at bevaring er rykket ind i planlægningen, er flere faggrupper og lokale aktører i dag med til at bestemme, hvad der kvalificeres som bevaringsværdigt. Kulturarvsbegrebet er med andre ord under udvidelse og spænder nu så vidt, at det kan dække

større områder og hele byer.

Hvad der er bevaringsværdigt, er mere eller mindre blevet et spørgsmål om at afklare, hvor man vil hen med et sted. Som i Albertslund Syd eksemplificerer Svava Riesto:

»I Albertslund Syd gik kommunens planlæggere og medarbejdere fra Kroppedal Museum på gaden i forbindelse med et stort anlagt byfornyelses- og energirenoveringsprojekt. De spurgte beboerne, hvad de syntes var mest værdifuldt for området. Svaret var ganske utraditionelt, at de fælles landskabsrum, pladserne og det levende fællesskab bar de stærkeste bevaringsværdier,« fortæller Svava Riesto.

Hun opfordrer til, at der i byfornyelses- og byudviklingsprojekter i disse byer arbejdes mere med de eksisterende landskabskvaliteter.

»Fra forskningssiden vil vi kaste helikopterperspektiver på både dansk og international praksis. Vi vil se på den måde bevaring indgår i planlægningen i dag og på mulige fremtidsperspektiver. Vi har brug for helt konkret viden om de mange fælles landskabsrum, som omgiver os, så vi får et blik for deres kvaliteter til gavn for nutidens og fremtidens borgere.«

Center for strategisk byforskning

Center for strategisk byforskning omfatter forskere fra Arkitektskolen Aarhus, Aalborg Universitet og Københavns Universitet. Centrets fokus er rettet mod de ændringer af vore byer, der viser sig som svækkelse af grænserne mellem byer og landskaber. Dette er den ottende i rækken af artikler om centrets forskning. Se mere på www.byforskning.dk

Hvad kan fredes?

Bygningsfredning

Loven om bygningsfredning blev vedtaget i 1918 til værn af bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig national betydning. Bygninger skal som hovedregel være 50 år gamle og fredes både udvendigt og indvendigt. Med seneste revision af loven om bygningsfredning i 2013 er man begyndt at frede landskabsarkitektoniske værker.

Bygningsbevaring

Bevaringsværdige bygninger kan som fredede fortælle om byggeskik, arkitektur og kulturhistorie, men på et regionalt eller lokalt plan. Bevaringsværdigheden gælder alene bygningens ydre.

Naturfredning

Ca. 5 % af Danmarks areal er fredet. En naturfredning går som regel på at bevare naturområder, som de er, herunder at forbyde tilplantning, bebyggelse, jagt eller færdsel. Loven om naturfredning blev vedtaget i 1917 og varetages af fredningsnævnen.